

F. Csanak Dóra

(1930–2010)

35. Fülep Lajos F. Csanak Dórával
Zengővárkonyban, 1955

2010. november 23-án, életének nyolcvanegyedik évében hosszú, méltósággal viselt betegség után elhunyt F. Csanak Dóra irodalomtörténész, sajtó- és művelődéstörténész, 1952-től a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattára és Régi Könyvek Gyűjteményének munkatársa, 1975 és 1997 között osztályvezetője.

Debrecenben született értelmiségi családban. Felmenői nemzedékekre visszamenőleg fontos szerepet játszottak a civis város kulturális életében: dédapja, Csanak József, a város ismert mecénása oroszánrészt vállalt az Izsó-féle Csokonai-szobor fölállításában. Úti leveleit *Egy debreceni kereskedő Nyugat-Európában* címmel Csanak Dóra adta ki. Csanak Dóra élt a művelt, kultúrákedvelő családi környezet nyújtotta előnyökkel, *von Haus aus* csaknem anyanyelvi szinten tudott németül, és érdeklődése más idegen nyelvek iránt is korán felébredt. Végzős gimnazistaként a centenáriumi tanulmányi versenyen franciából második, angolból első helyezést ért el. A sors kegyeltjeként

magyar irodalomra Szabó Magda tanította. Kitűnő érettségi vizsgája után, 1948 őszétől a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem angol-francia szakán kezdte meg tanulmányait. Professzorai hamar felfigyeltek tehetségére, s ha a történelem nem szól közbe, minden bizonnyal ragyogó tudományos pálya várt volna rá szülővárosában. A Rákosi-rendszer azonban 1950-ben egy tollvonással megszüntette a „burzsoá” nyugati nyelvek oktatását a vidéki egyetemeken, s mivel polgá-

ri származása miatt is zaklatták, Csanak Dóra jobbnak látta Budapesten folytatni tanulmányait. Két nyugati idegen nyelv párosítása a fővárosban is tilos volt, ezért az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtár–francia szakára felvételizett. Csanak Dóra tehát – Várkonyi Nándorhoz, Bibó Istvánhoz, Vekérdi Lászlóhoz hasonlóan – azok közé a nagy műveltségű értelmiségiek közé tartozott, akik nem készültek könyvtárosnak, hanem a kommunista rendszer elől húzódtak vissza a könyvtár csöndjébe. 1953-ban kitűnő eredménnyel államvizsgázott, de a „minisztérium valamilyen arctalan szerve” már 1952-ben az Akadémiai Könyvtárba helyezte. Előbb a folyóirat csoportban dolgozott, majd hamarosan a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményébe került mint kézirattáros. Negyvenhat éven át, 1997-es nyugdíjba vonulásáig dolgozott itt, 1975-től osztályvezetőként. A több mint négy évtized alatt számos kéziratos hagyaték beszerzésében és feldolgozásában vett részt; csak néhányat említek közülük: Ady Endre, Ágoston Péter, Balázs Béla, Bibó István, Dutka Ákos, Forbáth Imre, Fülep Lajos, Hatvany Lajos, Szabó Lőrinc, Szilády Áron, Veres Péter hagyatéka. Az MTAK Kézirattárának Katalógusai című sorozatban – amelynek 1976-tól szerkesztője volt – négy kötete nyomtatásban is megjelent: *Balázs Béla kéziratos hagyatéka az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában*, Budapest, 1966; *Vörösmarty Mihály-levelezés, Csokonai Vitéz Mihály-levelezés, Ady Endre-gyűjtemény*, Budapest, 1967; *Szabó Lőrinc kéziratos hagyatéka*, Budapest, 1973; *Fülep Lajos kéziratos hagyatéka*, Budapest, 1984.

A mindennapi kézirattárosi feldolgozó munka mellett kiterjedt tudományos kutatásokat végzett. Több tudományos és népszerűsítő cikket tett közzé az Akadémiai Könyvtár és gyűjteményei történetéről. Az *Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig* című tanulmánya 1959-ben akadémiai jutalmat kapott. E kutatásai vezették el az MTA Könyvtárát 1826-ban megalapító Teleki-család és tágabban a felvilágosodás irodalom- és művelődéstörténete tanulmányozásához. A könyvtáralapító Teleki József nagyapjáról, gróf Teleki Józsefről írott kandidátusi disszertációját – *Teleki József és a 18. századi művelődés* – 1978-ban védte meg. Csanak Dóra ezúttal sem másodkézből, hanem vérbeli filológushoz és kézirattároshoz illően korabeli levéltári és kézirattári források alapján dolgozott. Kiváló kutatói erényekről tanúskodó munkájának átdolgozott, bővített változata 1983-ban jelent meg az Akadémiai Kiadónál *Két korszak határán. Teleki József, a hgyo-*

mányörző és a felvilágosult gondolkodó címmel. A felvilágosodás időszakából nemcsak a Telekiekkel foglalkozott; rangos szakfolyóiratokban közleményei jelentek meg Orczy Lőrinc és Bessenyei György munkásságáról, a Ratio Educationisról, az Erdélyi Magyar Kéziratkiadó Társaság megalakulásáról. Több gyűjteményes kötet anyagának összeállításában is részt vett (*Magyar énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája*, Magyar Népzene Tára *Párosítók* című kötete).

Közel állt hozzá a 20. század első felének magyar irodalma. Ő rendezte sajtó alá és látta el jegyzetekkel Móricz Zsigmond leveleit (*Móricz Zsigmond levelei I-II*, Budapest, 1963). A szülővárosához, Debrecenhez kötődő Tóth Árpádról két közleményt is publikált. Értekezett Ady és Csinszka levelezéséről, s még sok egyéb témáról. A kortárs magyar irodalomnak közvetlen szemtanúja volt, sok, ma már iskolai tananyagnak számító író, költőt ismert személyesen: Illyés Gyulát, Weöres Sándort, Károlyi Amyt, Kormos Istvánt, Vas Istvánt, Fodor Andrást, Simon Istvánt, Beney Zsuzsát, Lator Lászlót és másokat.

Mindenkinél nagyobb hatással volt azonban rá Fülep Lajos. Bátran kijelenthetjük, hogy családtagjain kívül Fülep játszotta életében a legfontosabb szerepet. Társaságába Fodor András vezette be 1950-ben, s a minden szépre, jóra és igazra fogékony és nyitott „Öreg” azonnal felismerte emberi és szellemi értékeit. Csanak Dóra azon kevesek közé tartozott, akiket a kiméletlenségig szigorú, igényes és zárkózott Fülep közel engedett magához. Az Akadémiai Könyvtáron keresztül ő intézte Fülep külföldi könyvrendeléseit, ő hajtotta végre végrendeletét, s ő rendezte az MTAK Kézirattárába került hagyatékát is. (Ez a kötet, mint említettük, a Kézirattár katalógussorozatában jelent meg.) Csanak Dóra Fülep érdekében kifejtett szolgálata azonban az 1990-es évektől bontakozott ki igazán. Húsz évet áldozott Fülep hatalmas terjedelmű levelezésének kiadására, amelynek első kötete 1990-ben, a befejező, hetedik kötet pedig 2007-ben jelent meg. 3333 levelet gépelt le hagyományos írógépen, és ezekhez hozzávetőleg húszezer jegyzetet írt. Amit népes kutatócsoportok, intézetek szoktak elvégezni, azt ő egyedül végezte el. Teljes felelősséggel ki lehet ugyanis jelenteni, hogy Csanak Dóra a levelezés kritikai kiadását tette le az asztalra. Nemcsak a hagyatékban található leveleket adta közre, hanem a magánszemélyeknél és vidéki levéltárakban lappangó Fülep-leveleket is felkutatva. Jegyzeteinek nemcsak mennyisége, hanem – még inkább – minősége lenyűgöző. Számos közülük a legapróbb részletre

is kiterjedő, bravúros filológiai tanulmány. Ezzel a hét hatalmas kötettel F. Csanak Dóra nemcsak a Fülep-kutatás és a magyar filológia történetébe írta be a nevét örökre, hanem a fiatal Fülep egyik alapvető felismeréséről is tanúságot tett: a kultúra – áldozat.

Érdeklődése nem szűkölt le az irodalomra, a művészetek más ágaiban is jó érzéssel és biztos ízléssel tájékozódott. Minden fontosabb kiállítást, tárlatot megnézett, rendszeresen járt komolyzenei koncertekre, sokat hallgatott zenét. Kiváló nyelvtudását fordítóként kamatoztatta. Kisebb munkáin kívül az ő magyarításában olvashatjuk Jane Austen *Emmáját*, Sztravinszkij *Életem* című önéletírását, Serge Lifar Gyagilevről írott monográfiáját. Szerette a szép környezetet, nagy gondal válogatta meg az őt körülvevő bútorokat, festményeket, tárgyakat. Mesteréhez, Fülephez hasonlóan csak akkor írt, ha muszáj volt, ellenben élvezettel és színesen mesélt. Élményszámba mentek kéziratári, kávézás közbeni beszámolói külföldi tanulmányútjairól, utazásairól.

Kollégáira, környezetére nemcsak szakmai felkészültségével, műveltségével, hanem finom viselkedésével, előkelő modorával is hatott. Soha nem emelte fel a hangját, a legkiélezettebb helyzetben is megőrizte méltóságát, higgadságát. A *Magyar Tudományban* 2001-ben megjelent, Emlékeimből című rövid cikkében említi, hogy az 1956. október 25-i vérengzés több sebesültjét a Könyvtár előterébe hozták be, ahol az Akadémia akkori orvos elnöke kötözte a sebeket, a könyvtárosok pedig segítettek neki. Elegáns szerénységére jellemzően hallgatott arról, hogy az asszisztens ő maga volt. Fegyelmezetten viselte a fájdalmat is. Férjének, Fülöp Géának, az ELTE könyvtár tanszéke hajdani vezetőjének váratlan, idő előtti halálakor ugyanolyan bámulatosan tartotta magát, mint a gyógyíthatatlan kór szorításában. Nemcsak a kiváló könyvtárost, hanem a nagyszerű embert is gyászoljuk. Emlékét megőrizzük.

Babus Antal
babus@mtak.hu